

FORTIDSMINNEFORENINGEN

VESTFOLD AVDELING

Post: Farmannsveien 30, 3100 Tønsberg / bank: 2480 30 21690

Larvik kommune
Plan og byggesak
Feyers gate 7
3256 Larvik

Tønsberg 09.10.05

Klage på Planutvalgets vedtak den 20.10.05 vedr. Nedre Tverrgate 2, hvor tiltakshavers klage på avslag på oppføring av veranda ble tatt til følge.

Fortidsminneforeningen beklager at vi kommer sent på banen i denne saken, men Larvik kommune orienterer oss ikke lenger om enkeltsaker som vedr. Foreningens saksfelt. Vi er derfor gjort oppmerksom på saken nylig og ved selvsyn.

Saken gjelder Nedre Tverrgate 2, oppføring av veranda med inngangsdør i front av bygning regulert til bevaring. Verandaen er søkt oppført i to etasjer. Søknaden ble den 8.7.05 avslått av Plan og byggesak. Vedtaket ble påklaget av Bente Kronen AS, på vegne av tiltakshaver. Den 20.09.05 vedtok Planutvalget, etter befarung, å ta tiltakshavers klage til følge og tillate oppføring av verandaen med dører. Fortidsminneforeningen klager Planutvalgets vedtak fordi bygningen inngår i gjeldende bevaringsplan for Langestrand og de omsøkte arbeidene innebærer en vesentlig endring av en viktig historisk fasade i kjerneområdet for den historiske bebyggelsen på Langestrand. Endringen strider mot reguleringsbestemmelser. Vedtaket gir feil signal i en situasjon hvor statlige overordnede myndigheter ved Riksantikvaren gjentatte ganger har fastslått at Langetrand er å anse som et område av betydelig nasjonal verdi og omtalt området i sammenheng med Kongsberg og verdensarvstedet Røros. Kommunen og Fylkeskommunen har etter Riksantikvarens oppfatning gjennom årene utsatt Langestrand for en lemfeldig forvaltningspraksis med følge at bevaringsverdien over tid er blitt uthulet. Vi viser til Riksantikvarens brev til Vestfold fylkeskommune av 17.10.02 vedlagt her.

Administrasjonens instilling og planutvalgets vedtak

Fortidsminneforeningen har gjentatte ganger påpekt at reguleringsplanen for Langestrand kunne vært bedre utformet, men i dette tilfelle er planbestemmelsene klare nok til at omsøkte tiltak må avslås, da tiltaket innebærer en vesentlig endring av bygningens fasade. I reguleringsbestemmelsenes § 7.3 står det *"at eksisterende bygninger kan på- og tilbygges dersom bebyggelsens karakter m.h.t. former, materialer, etc. blir opprettholdt eller så vidt mulig ført tilbake til hva som har vært tidligere"*.

På bakgrunn av Plan og byggesaks begrunnelse for avslag og forslag til kompromiss, har vi forståelse for at Planutvalgets medlemmer benyttet sunn fornuft og ga tiltakshaver medhold. Vi vil bemerke at Plan og byggesak har levert en svært tynn begrunnelse for å avslå tiltaket: *"Huset fremstår i dag som en fin kombinasjon av empire og sveitserstil. Den eneste forandringen som har skjedd på bygningen er at hoveddør er byttet ut, men ellers fremstår bygningen som en særdeles god og viktig representant for en typisk stilutvikling."* Denne begrunnelsen forklarer ikke hvorfor verandatilbygg og ny dørplassering er uheldig i denne sammenhengen. I forbindelse med sveitserstilombygginger har det tvertimot vært vanlig å tilføre toetasjes sveitserverandaer på eldre hus. Det kan derfor være nærliggende å tenke at en veranda i to etasjer vil være i tråd med husets karakter av å være ombygget i sveitserstilen. Fortidsminneforeningen mener imidlertid at dette likevel ikke er riktig, spesielt ikke i dette tilfellet. Fortidsminneforeningen vil derfor gi ytterligere begrunnelse for hvorfor klagen fra tiltakshaver ikke bør imøtekommes og kommunens forslag til kompromiss bør trekkes tilbake.

Vi vil bemerke at sveitserstilen ikke er dominerende på denne bygningen. Den er begrenset til en takark, til inngangsdørens stiluttrykk og knektene under vinduenes øvre vannbrett. I hovedsak har

FORTIDSMINNEFORENINGEN

VESTFOLD AVDELING

Post: Farmannsveien 30, 3100 Tønsberg / bank: 2480 30 21690

huset empire og til dels senmpirekarakter/utforming i behold. Bygningskropp og takvinkel, grunnmur og plan har røtter i tiden rundt 1800. Panel og vinduer viser til midten av 1800-tallet og senempiren. Bygningen er klart lesbar. Både stilkarakter og lesbarhet vil forsvinne om fasaden tukles med, både slik tiltakshaver har søkt om og slik administrasjonen har foreslått som kompromiss.

Bygningshistorisk analyse av fasade- og planløsning Nedre Tverrgate 2

Vanlig byggeskikk i Larvik og andre steder gjennom siste halvdel av 1700-årene og opp til midten av 1800-tallet var såkalt midtgangsplan hvor hovedinngangen ble lagt midt på fasaden med bakenforliggende midtgang, som ga adkomst til rommene på hver side. En annen gammel plantype det finnes en del eksempler på i Larvik er fire-romsplanen. Her kunne bygningen ha hovedinngang på gavlveggen, skjøvet ut mot hjørnet med adkomst til en stue. Langesgate 4, bygget ca 1800, er et slikt eksempel. Ellers er denne løsningen gjerne knyttet til assymetriske grunnplaner i i sammenhengende bykvartaler som i Bergen mellom 1700 og 1800.

I 1790-årene innføres en ny grunnplanstype i Larvik, hvor hovedinngangen er lagt tett inntil hovedfasadens ene hjørne med adkomst fra gang knyttet til en rekke stuer med en filade løsning. Det spesielle her er at planløsningen anvendes på villapreget bebyggelse og ikke er påtvunget av en urban tett kvartalsstruktur. Vi regner med at patrisiergården Storgaten 50, bygget 1793, kan ha vært det første eksemplet i Larvik på en slik planløsning (ref gamle foto fra før ombygging). Storgaten 50 er også knyttet til Danmark ved at danske murere ble importert for å sette bygningen opp i utmurt bindingsverk. Denne spesielle planløsningen er ganske sikkert inspirert av urbane leiegårder i f.eks København, hvor portrommet gjerne ligger til hovedfasadens ene side. Etter bybrannen i begynnelsen av 1790-årene ble det oppført en rekke slike bygg i København. Det er i såfall et sammentreff at bybrannen i 1792 som utraderte store deler av Storgaten i Larvik, også skulle introdusere denne fasadeløsningen i Larvik.

Vi kjenner ikke mange eksempler på denne bygningstypen her. Bydelen Steinane brant i 1792 og den gjenoppførte bebyggelsen kan vise eksempler på en slik sideorientert løsning (kan imidlertid være betinget av tradisjonell småhusplan). Tollerodden fikk en sideorientert hovedinngang i 1790-årene (sannsynligvis), Dronningens gate 9 kan være oppført med sideorientert inngang. I gamlebyen i Fredrikstad er sogneprestboligen oppført etter dette prinsippet i slutten av 1820-årene. Tilsvarende ble St.Croix hovedgård ombygget slik rundt 1830 og det finnes et eksempel på et beskjedent hus fra samme tid ved Isegran. Gården Reinemo fra ca 1820, i Larvik er et godt og velbevart eksempel på hovedinngang fra gavlveggen hjørne, inn til stuer på rad. Den nærmeste parallellen i Larvik er Strandgaten 22 - en av de mest interessante og bevaringsverdige bygningene på Torstrand. Strandgaten 22 og Nedre Tverrgate 2 har samme karakter og særmerker seg begge ved å være godt bevart uten den forkludring av stiluttrykket byen ellers særpreges av. Nedre Tverrgate 2 er i denne sammenhengen et meget klart og godt eksempel på en relativt sjelden bygningstype med røtter til tiden rundt 1800. Det som først og fremst særpreger bygningstypen er den sideordnede hovedinngangen på hovedfasaden. Endrer man dette prinsippet er bygningens karakter også vesentlig endret.

Vår konklusjon

Vår konklusjon er at Nedre Tverrgate 2 representerer en plan- og fasadedisponering som er relativt sjelden, spesielt i Larvik, og i dette tilfellet meget godt bevart. Bygningen ligger i Langestrands kjerneområde hvor miljø, bygninger og andre elementer og strukturer kan ha opprinnelse til langt ned på 1600-tallet. Kartet fra 1688 gir ikke nok holdepunkt til å fastslå hvorvidt bygningen inngår, men det viser at det var bygninger i dette området Bygningen inngår definitivt på alle kart ned til 1802. Selv om Nedre Tverrgate 2 i seg selv ikke skulle være eldre enn ca 1800, er bygningen en vesentlig bestanddel i et sårbart og viktig kulturmiljø som ikke tåler ytterligere uttarming av antikvariske kvaliteter. Bygningen tilhører m.a.o. den gruppen bygninger på Langestrand som har høyest bevaringsverdi.

FORTIDSMINNEFORENINGEN

VESTFOLD AVDELING

Post: Farmannsveien 30, 3100 Tønsberg / bank: 2480 30 21690

Klagens begrunnelse

På bakgrunn av reguleringsbestemmelsenes § 7.3 ”at eksisterende bygninger kan på- og tilbygges dersom bebyggelsens karakter m.h.t. former, materialer, etc. blir opprettholdt eller så vidt mulig ført tilbake til hva som har vært tidligere”, mener Vestfold avdeling av Fortidsminneforeningen at tiltakshavers forslag til oppføring av veranda med dører må avslås, da tiltaket helt klart er i strid med reguleringsplanen.

Kommunen har i denne saken, såvidt vi kan se av sakspapirene, heller ikke overholdt Kulturminnelovens § 25 om meldeplikt for offentlige organer. Endringen er en vesentlig fasadeendring og faller derfor inn under kulturminnelovens §25: ”De statlige, fylkeskommunale og kommunale organer som kommer i berøring med tiltak som omfattes av loven her, har plikt til å sende melding til departementet eller til vedkommende myndighet etter denne loven.

Kommunen plikter å sende søknad om riving eller vesentlig endring av ikke fredet byggverk eller anlegg oppført før 1850 til vedkommende myndighet senest fire uker før søknaden avgjøres. Vedtak om riving eller vesentlig endring av slike byggverk og anlegg skal umiddelbart sendes vedkommende myndighet, dersom denne myndigheten har uttalt seg mot riving eller vesentlig endring.”

Vi kan ikke se at Larvik kommune i dette tilfellet har overholdt meldeplikten etter Kulturminnelovens §25, og mener derfor at planutvalgets vedtak om å gi tiltakshaver medhold i klage på avslag, ikke kan være gyldig.

Vi mener at saken heller ikke er godt nok opplyst og at Planutvalget således ikke har hatt den nødvendige saksgrunnlaget for å kunne fatte et riktig vedtak. Larvik kommunes administrasjon har ikke opplyst Planutvalget om de bygningshistoriske særegenhetene som medfører at tiltaket vil være en vesentlig endring av bygningens fasade. Gråsonene i lovverket skal tolkes strengere i bevaringsområder enn ellers. I dette tilfellet medfører tiltaket at vesentlige bevaringsverdier tilkludres og går tapt enten man godtar tiltakshavers søknad eller om man følger kommunens forslag til kompromiss. Vi viser til Forvaltningsloven og Kommunelovens bestemmelser om opplyst og forsvarlig saksbehandling.

Vi viser til reguleringsplan for Langestrand §7.3, Forvaltningslovens §17, Kommunelovens §22, annet ledd samt Kulturminnelovens § 25 og ber om at Planutvalgets vedtak om å gi klager medhold oppheves. Vi varsler allerede nå at vi anser denne saken for å være av prinsipiell viktighet. Vi ber om at denne klagen gis oppsettende virkning.

Vestfold avdeling av Fortidsminneforeningen

Dyveke Bast
Leder

Ragnar Kristensen
styremedlem

Vedlegg:
Riksantikvaren til Vestfold fylkeskommune
Underlag: ettersendes

Kopi:
Vestfold Fylkeskommune
Riksantikvaren

SAKSBEHANDLER
seniorrådgiver Høgne Langset
DENNRS REF.
2002/00759-1
VÅR REF.
2001/382
ARK. P-89-93

22940408
INNYALUSTELEFON
22 94 04 47
DRIBS DATO
17.10.02
VÅR DATO

TELEFAKS
22 94 04 08

12 NOV. 2002

Vestfold fylkeskommune, Planavdelingen
Svend Foyns gt. 9
3126 Tønsberg

VESTFOLD FYLKESKOMMUNE		
2002/00759	Dukei	3
SH SIVA	SOB PLAN	ANDERS
12 NOV. 2002		
Ark.nr. P:	C 57/	
Ark.nr. S:	/ 709	
Kategori	Chul	

VEDR. LANGES GATE 4 OG 6 M.F.L, LARVIK KOMMUNE.

Vi viser til fylkeskommunens brev av 17.10.02 til Larvik kommune. Vi viser videre til tidligere kontakt mellom fylkeskommunen og Riksantikvaren i anledning at Riksantikvaren ble kjent med plansaken der boliger i Langesgate 4 og 6, vernet etter plan- og bygningsloven, var ønsket revet til fordel for en tyngre sykehjemsutbygging.

Langestrand har lenge vært vurdert som nasjonal kulturminneinteresse. Malm-utvinning og -foredling med start på 1600-tallet representerer Norges tidligste industriutvikling, og i tillegg til Røros og Kongsberg knyttes dette primært til jerngruvene og jernverkene på sør-/østlandet. Fritzøe jernverk var et av de betydeligste, og eide også gruver over et større område. Fritzøe bestyrte lokal-samfunnet politisk og økonomisk og Langestrand er direkte knyttet til jernverks- og sagbruksdriften langs Farriselva. Langestrand utfyller Røros og Kongsberg ved sin løser, mer selvgrodde utforming, og har betydelig sosialhistorisk interesse. Store deler av tettstedet ble regulert til spesialområde bevaring i 1986.

Tettsteder som Langestrand har sin kulturhistoriske verdi som helhetlig miljø, ikke fordi hvert enkelt bygg er uerstattelig. Riving eller ombygging av bygg som ikke i seg selv er unike vil derfor lett medføre at helheten over tid uthules og verdien tapes. Riksantikvaren er urolig over dagens forvaltning av verneverdiene. Svært mange bygninger synes hardhendt renoveret i løpet av senere år, eller også erstattet eller påbygd på uheldig vis. De to rivingstruede boligene framstår derfor, tross nyere elementer, som noen av de mer autentiske bygningene på stedet.

Det er i første rekke opp til fylkeskommunen i samarbeid med kommunen å konkretisere hvordan de nasjonale kulturminneinteressene bør sikres lokalt. I dette tilfellet er det valgt å la gjeldende reguleringsplan danne det primære forvaltningsgrunnlaget. Riksantikvaren er spørrende til om dagens forvaltning er i tråd med planens intensjon, og kritisk til at planen uthules ved at vernede tomter gradvis gis annet formål.

Riksantikvaren finner fylkeskommunens argumentasjon for å tillate tiltaket først og fremst å være av arkitektonisk karakter, og savner en kulturhistorisk analyse i

Riksantikvaren

Dronningens gate 13

Postboks 8196 Dep, 0034 Oslo

Telefon: 22 94 04 00 Telefaks: 22 94 04 04 E-post: riksantikvaren@rn.no

29. NOV. 2002 13:41

VK DOKSENTER 33315905

NR. 4864 S. 14

12-11-0211101

12294008

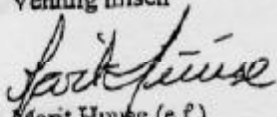
22940408

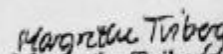
2

oversendt materiale. Vi kan heller ikke finne at samfunnsmessige hensyn knyttet til plasseringen av sykehjemmet er gjort rede for fra kommunens side. Det samme gjelder vurdering alternative tomter.

Vi ber fylkeskommunen klarere redegjøre for hvorfor utbyggingen ikke rammer nasjonale kulturminneinteresser, eventuelt redegjøre for sterke samfunnsinteresser som kan være vurdert som tyngre. Uten en slik redegjørelse må vi be om at fylkeskommunen enten fremmer innsigelse mot planen eller oversender den til Riksantikvaren iht. rundskriv T-4/92 slik at direktoratet kan velge å tre inn i den som kulturminnemyndighet. Eventuell oversendelse foretas etter fylkeskommunens sluttbehandling i politisk utvalg.

Vennlig hilsen

Marit Huuse (e.f.)
avdelingsdirektør

Margrethe Tviberg

Gjenpart: Larvik kommune

Notat - Nedre Tverrgate 2, Langestrand. Karthistorie og bygningstype.

Av Ragnar Kristensen, Vestfold avdeling av Fortidsminneforeningen, 11.10-2005.

Til venstre: Foto tatt sommeren 2005. Første etasje er opprinnelig bygningskropp, mens takarken skriver seg fra tiden rundt 1900. Første etasje og hoveddelen av taket representerer en bygningstype fra tiden rundt 1800, med sideorientert hovedinngang. Stuer til venstre for inngangen.

Linds kart over Langestrand fra 1802. Nedre Tverrgate 2 merket med rød pil.

Spørcks oppmåling fra 1811. Huset merket med rød pil.

Rørdams kart fra 1820 viser samme situasjon. Riktig plassering leses sikkert i forhold til snekerverksted og materi-altørk (arbeiderboliger?) rett nedenfor nedre Tverrgate 2.

Til venstre: Krums kart fra 1894 viser bygningen noe større. Til høyre: økonomisk kartverk 1966 viser samme situasjon som i 1802.

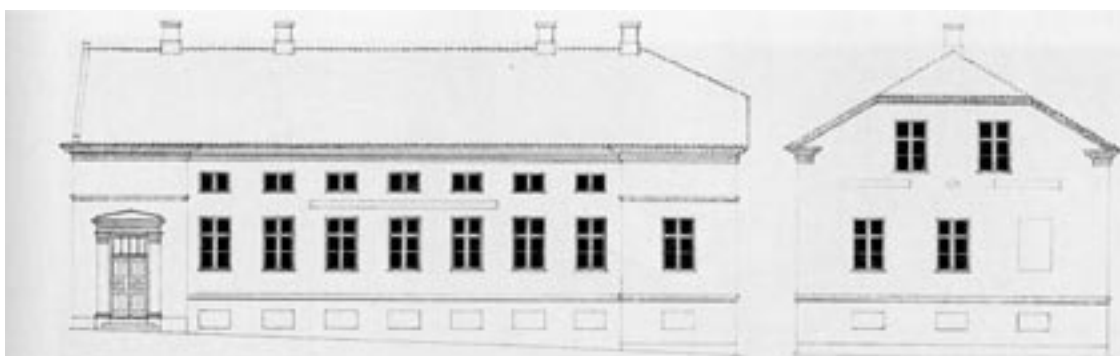
Til venstre: Strandgaten 22, Torstrand er ganske lik Nedre Tverrgate 2. De to bygningene er gode og velbevarte eksempler på bygninger med sideorientert hovedinngang på hovedfasaden.

Til høyre: Esbensengården i Vadsø, bygget i 1840-årene, representerer samme fasadeplan som Nedre Tverrgate 2.

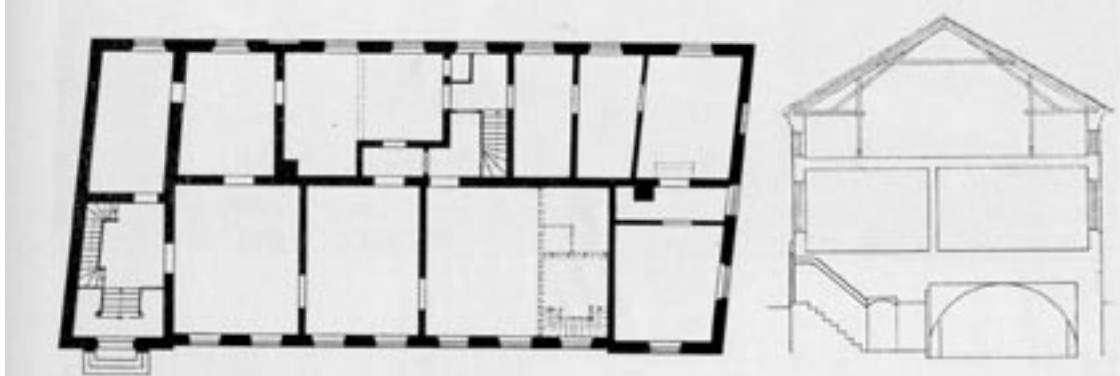

Trykk fra tidlig 1800-tall. Utsnitt som viser Storgaten 48, 50 og 52. Nr. 50 (i midten) er vist med sideorientert hovedinnngang med trapp. De to flankerende bygningene er mer tradisjonelle midtgangsplaner. Storgaten 50 kan være det første bygget av sin type i Larvik.

Ankergården i opprinnelig skikkelse. Gatefasade og sidefasade. Oppmåling av Mads Wiel Gedde og Andreas Nygaard. Riksantikvarens arkiv.

Ankergården. Plan 1. etasje og snitt. Oppmåling av Mads Wiel Gedde og Andreas Nygaard. Riksantikvarens arkiv.

Ankergården i Halden ble bygget med en typisk sideorientert grunnplan. Sogneprestgården i Gamlebyen, Fredrikstad er bygget over samme planmodell. Legg merke til hovedinngangen med trapperom bak og adgang til en rekke stuer frem til motsatt gavlvegg.

En eldre hustype hadde hovedinngang nær hjørnet, som til venstre: Tverrsmuget 5, Bergen, etter 1756. Her er løsningsen betinget av usymmetrisk grunnplan og trange tomter. Til høyre: Stengaten 5 i Larvik var en parallell.

Litteratur: Larviks historie bind 1 og 2, Byborgernes hus i Norge, Norske Minnesmerker: Halden, Gamle Trehus. Foto og tegninger er hentet fra disse bøkene. Kart er utsnitt av egne innsannede kart. Nye fotografier utført av undertegnede.